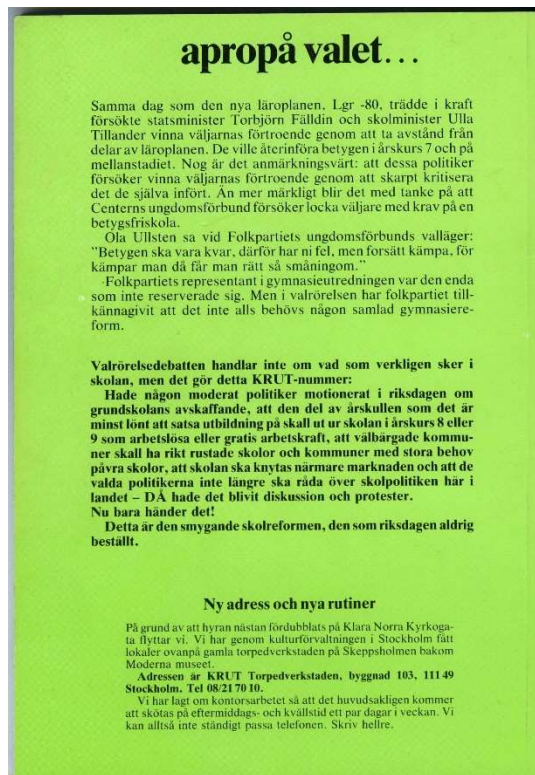
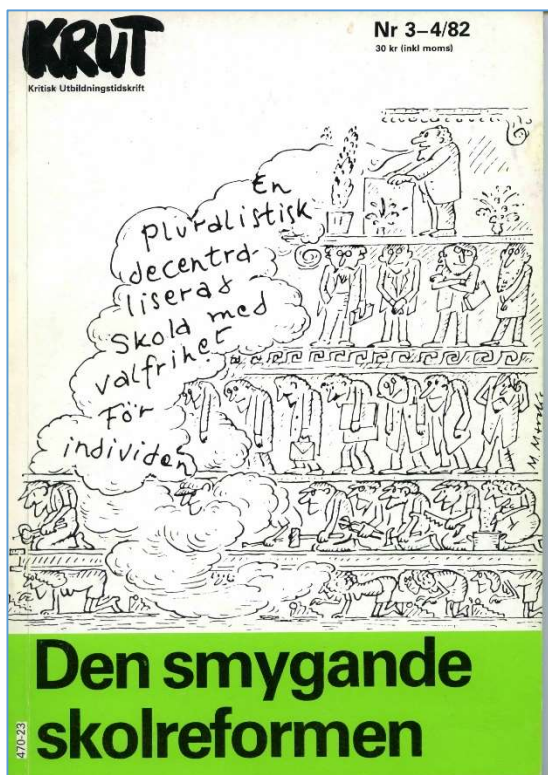

Donald Broady, "Vem är El Gerotti?",
Kritisk utbildningstidskrift, vol. VI, nr 23–24, 1982, pp. 44–46

Vem är El Gerotti?

Den stackars nykomling på SÖ som efter ett långt sammanträde frågade: "Vem är egentligen den där El Gerotti som alla pratar om hela tiden?" är ett undantag. Annars vet nog skolfolk vid det här laget vad som menas med *Lgr 80* och många har redan sin uppfattning klar. Ska vi gräsrotter aldrig få arbetsro? Knappt har vi lärt oss vad som står i en läroplan så har det gått tio år och vi ska plågas med nya opåkallade påhitt däruppfifrån SÖ-borgen vid Karlavägen, framsprungna ur sysslösa byråkraters överhettade hjärnor på ljusårs avstånd från skolans vardag och lärarnas erfarenheter.

Det är inte sant. SÖ-byråkraterna har inte knåpat ihop läroplanen i avskildhet på sina tjänsterum.

Det karaktäristiska den här gången är tvärtom den svåröverskådliga mängd grupper och organisationsrepresentanter – inte minst representanter för lärarorganisationer – som SÖ kopplade in i det löpande arbetet med läroplansöversynen. Där fanns tre referensgrupper: **intressegruppen** (representanter för alla lärarförbunden, skollidarna, elever, föräldrar, kommuner, SAF, LO, SACO, TCO, **parlamentarikergruppen** (riksdagspartierna) samt **samrådsgruppen** (ordförandena i alla lärarförbunden samt skollidarförbundet). Vidare hade de flesta konsulenterna på grundskolebyrån till sitt förfogande var sin expertgrupp, **ämnesgrupperna**, som mest sysslade med de olika skolämnen och kursplanerna; här hade lärarnas ämnesföreningar mycket att säga till om. På sluttampen tillkom dessutom tre sk **beredningsgrupper** med folk från lärarfacken som skulle ha åsikter om alternativkurserna, den friare resursanvändningen samt kursplanerna. (Se Gunilla Svingby: *Läroplan för 80-talet*. En rapport från arbetet med översyn av *Lgr 80*, i: Lundgren, Svingby & Wallin (1981) *Från Lgr 69 till Lgr 80*, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.)

Ett virrvarr av grupper där ärendena ofta manglades i flera grupper parallellt. Mitt i denna korseld av organisations- och professionsintressen hukade SÖ-byråkraterna

med små möjligheter att agera impulsivt och självsvåldigt. Skulle en sakfråga "förankras" krävdes åtskilligt taktiskt rävspel och kompromissande och många sammanträden. Och ville konsulenterna i svenska driva någon fråga som inte föll Svenskläraryöreningen på läppen fick hon det hett om öronen. Det förekom t o m MBL-förhandlingar om läroplansöversynen. Resultatet blev skriften ni förmodligen sett med regnbågen på omslaget, *Förslag till förändring av grundskolans läroplan (SÖ 1978)* den som blev så utskäld och vars vidare öden – Birgit Rhodes proposition 1979 samt året därpå SÖs nya kursplaneförslag, Britt Mogårds strykningar och *Lgr 80* – är väl kända.

Den här förhistorien representerar något nytt i svensk läroplanshistoria. I jämförelse med tillkomsten av *Lgr 62*, då politikerna hade mer att säga till om, och tillkomsten av *Lgr 69*, då experterna hade mer att säga till om, markerar 70-talet genombrottet för organisationerna; en utveckling som brukar kallas korporativ och som vi har anledning att se upp med. Tänk efter ett ögonblick, käre läsare, även om du råkar vara lärare! Är det rimligt att just lärarkåren skall påverka skolans utformning på så många nivåer: för det första i det dagliga arbetet, för det andra som andra medborgare via debatten, politiska organisationer och allmänna val, för det tredje genom sina fackliga organisationer i oräkneliga referensgrupper, styrelser, råd, utredningar, och centrala förhandlingar och,

Foto: Sven Oredson, Bildhuset.

för det fjärde, på den lokala nivån när det exempelvis skall MBL-förhandlas i kommunen.

Mycket blir det inte kvar för de folkvalda politikerna att besluta om.

Det låter sig visserligen sägas att MBL-demokratien är föga effektiv. Det innebär nog oftare "beslutsdöd", dvs urvattnade kompromisser och tom retorik (läroplanstexter erbjuder exempel) eller inga beslut alls, än att **andra** opinioner än de starka organisationerna gör sig gällande. Hur medelklassdominansen över skolan skulle kunna brytas kan vi inte ens föreställa oss. De svenska lärarfacken tillhör de starkaste i världen.

Därmed inte sagt att lärarna lokalt kan styra och ställa efter behag. Effekten kan bli

den motsatta; redan har centrala förhandlingar med lärarfacken medfört att den "friare" resursanvändningen blivit mindre fri än vad meningen var. Lärarorganisationerna slår vakt om reviren och tjänsteunderlagen. I den huggsexan är de starkare grupperna framgångsrika medan latinlärare och dramapedagoger råkar illa ut.

Kommer någon mer genomgripande nyordning till stånd beror det mindre på politiska eller pedagogiska överväganden än på att någon mer eller mindre tillfällig intressekoalition gjort den möjlig; som när många och tunga intressen, med LO i spetsen, krävt konsumentkunskap i alla årskurser: då sker något, på typiskt svenskt manér: problemen **pedagogiseras**. Eleverna skall undervisas till

välanpassade konsumenter med förmåga att deschiffrera VDN-fakta och utnyttja lockpriser. Medan själva den politiska utgångspunkten, att vi tvingas ägna tid och energi åt att välja mellan ungefär likadana, lika dyra och lika dåliga varor, inte sätts i fråga, lika litet som den pedagogiska: om konsumentkunskap verkligen är ett område för just **skolan**. Nu har del alltså petats in i hemkunskapen som införts redan på lågstadiet, och bakgrunden vore värd sin egen undersökning (den förbluffande enigheten när det gäller vad skolan kan göra åt "jämsällheten"; hemkunskapslärarinnornas nyvunna starka ställning och deras förbindelser med centerpolitikerna.)

När dylika intressekoalitioner inte är för handen har de etablerade skolämnenas representanter möjlighet att slå vakt om de etablerade reviren. Ett enda litet exempel, hämtat från den aktuella läroplansteoretiska diskussionen om fysikämnet, närmare bestämt momentet optik.

Undersökningar har visat att många elever tror att seendet innebär att ögat sänder ut "synstrålar" – en föreställning som dominerat den västerländska optiken under två tusen år från Euklides ända fram till Brunos geometriska optik. Att elever fortfarande tänker så är fysikläraren sällan medveten om; för honom är det en självklarhet att ljuset utbreder sig utanför oss och att synintryck uppstår när det når ögat. Från denna förutsättning utgår hans undervisning och åtskilliga elever fattar inte ett dugg. De representanter för fysikämnet (EKNA-projektet, ped inst, Göteborg) som gjort dessa undersökningar och förvånats över att eleverna kan tänka så fel, drar slutsatsen: Mer och tidigare optikundervisning! Helst redan på lågstadiet!

Om vi lämnar den fysikaliska optiken och tänker på andra kunskapsområden – psykologin eller konsthistorien – så är föreställningen att ögat utsänder "synstrålar" minst av allt naiv. Kanske passar den inte in i en rätlinjig utveckling av fysikämnets läroplan upp genom årskurserna; men det är en användbar bild för var och en som vill förstå hur människans varseblivningsapparat (i vid mening, inte bara seendet) är historiskt och socialt bestämd, hur vi utsänder "sökarljus" som tillåter oss att orientera oss i omvärlden och bestämmer vad vi uppfattar och vad

som faller utanför vår förståelsehorisont.

Föreställningen om "synstrålar", som fysikläraren helst såg utrotad redan i första förberedande, är användbar för teckningsläraren som vill lära eleverna att begripa vårt nutida sätt att "se" konstverk som uttryck för upphovsmannens unika personlighet är en sentida företeelse, i allt väsentligt en produkt av artonhundratalet; eller för psykologiläraren som vill lära eleverna att den moderna uppfattningen om en sammanhållen jagindivid bara är ett par hundra år gammal; eller för svenskläraren som vill lära eleverna att många av våra sätt att uppfatta texter – ja, t o m något för oss så självklart som tystläsningen – är sentida påfund.

Humanvetenskapernas perspektiv är inte mer "sant" än optikens. Det är ett annat helt enkelt. Och det är förstås en poäng att påvisa att många elever inte fattat den fysikaliska optikens grundförutsättning. Men slutsatsen att optikundervisning för den skull bör pressas in i lågstadiets kursplaner är befängd.

Mer generellt: exemplet med synstrålarna illustrerar ämnesföreträdarnas olycksaliga böjelse för att lyfta fram sitt ämnes särart, den **differentia specifika** som skiljer det egna ämnet från andra. Det är kolossalt viktigt för eleverna att uppfatta receptionen som ögats passiva mottagande av ljusimpulser, säger fysikern; som människors aktiva historiskt föränderliga meningsskapande förmåga, säger konst- eller litteraturhistorikern. Så renodlar ämnesföreträdarna, läroboksförfattarna, lärarna det specifika för sitt ämne. Medan elevernas problem är ett helt annat: att slå bryggor mellan kunskapsområden och skaffa sig en någorlunda sammanhängande bild av världen. Arma ungar.

Och arma lärare, i synnerhet på högstadiet där de först skall medverka till ämnessplittringen och sedan sitta i konferenser med varandra och medelst "integrering" upphäva densamma.

Ett allvarligt menat förslag: Låt kringsyn-ta humanvetare skriva naturvetarnas kursplaner och kanske vice versa – givetvis med sakkunnig assistans.